

Kamil Frąckowiak

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Kwalifikacja karna przestępstwa zabójstwa w Wielkiej Brytanii

1. Uwagi ogólne

Ochrona życia ludzkiego jest zagadnieniem o ogromnej doniosłości. Zabójstwo człowieka już bardzo wcześnie w dziejach ludzkości zostało uznane za przestępstwo. Współczesne cywilizowane narody podnoszą każde życie ludzkie do wartości najwyższej indywidualnej i społecznej¹, co znajduje wyraz w aktach normatywnych rangi ustawy.

Jedną z funkcji prawa jest ochrona praw człowieka, z których najbardziej podstawowym jest prawo do życia. Życie ludzkie jest wartością, która o wszystkim innym przesądza. Bez życia nie ma człowieka, a bez człowieka wszystko co ludzkie traci swój sens. Życie ludzkie jest więc wartością nadrzędną w sensie humanistycznym i taką rangę trzeba mu przyznać w hierarchii dóbr jako przedmiotów ochrony prawa, w szczególności prawa karnego². Uniwersalizm prawa karnego wyraża się w tym, iż prawo to nie normuje jednej, ściśle określonej sfery stosunków społecznych. Prawo karne wkracza bowiem wszędzie tam, gdzie mamy do czynienia ze szczególnie poważnymi zamachami na stosunki społeczne oraz dobra prawne podmiotów tych stosunków³.

To właśnie prawo karne jest dziedziną, która odgrywa zasadniczą rolę w ochronie życia człowieka, zawiera bowiem sankcje powstrzymujące ludzi od zabronionej czynności, a w sytuacji zakazu stanowi instrument umożliwiający ich wymierzenie. Podkreślić należy, iż ochronę życia ludzkiego realizują przede wszystkim przepisy prawa karnego, które zaliczają zabójstwo

¹ S. Pikulski, *Kilka uwag dotyczących zabójstwa z zazdrości i jego sprawcy w świetle badań akt sądowych*, „Zeszyty Naukowe WSO MSW”, Szczytno 1987, nr 4, s. 678.

² I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego. O przestępstwach w szczególności*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1985, s. 288–289.

³ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2005, s. 14.

człowieka do najcięższych przestępstw. Zabójstwo w typie podstawowym oraz jego typy kwalifikowane należą do najsurowiej zagrożonych typów przestępstw.

Życie jest wartością podstawową, akceptowaną współcześnie przez wszystkie systemy etyczne, gdyż stanowi punkt wyjścia dla wszystkich innych wolności i praw. Nie ma życia człowieka, które byłoby wyjęte spod ochrony prawnej.

Przestępstwo zabójstwa należy do tej grupy przestępstw, które zostały zarówno przez polską doktrynę, jak i judykaturę szczegółowo omówione i skomentowane. W niniejszym artykule skupię się zatem na przedstawieniu charakterystycznych znamion i odmienności dotyczących przestępstwa zabójstwa w brytyjskim prawie karnym.

2. Przestępstwa morderstwa i zabójstwa w brytyjskim prawie karnym

2.1. Uwagi ogólne

Obowiązujący obecnie w Wielkiej Brytanii model prawa karnego stanowi wypadkową wielu czynników składających się na specyfikę całego systemu. Ukształtowały go przede wszystkim zaszczości historyczne oraz przywiązanie Brytyjczyków do tradycji. W zakresie prawa karnego materialnego wiele przestępstw wciąż pozostaje w gestii prawa zwyczajowego, również szereg instytucji procesu karnego sięga zamierzchłych czasów⁴.

Prawo karne Wielkiej Brytanii wspiera się na dwóch fundamentalnych zasadach. Pierwszą z nich jest traktowanie jako przestępstw tylko takich zachowań, które zostały wyraźnie zabronione przez ustawę (*statute*) lub prawo zwyczajowe (*common law*). Druga zasada mówi, iż czyn musi być uznany za zabroniony w momencie jego popełnienia przez sprawcę⁵. Realizując powyższe zasady, ustawodawca brytyjski dokonał kodyfikacji większości czynów uznawanych za przestępstwa, przy czym wskazać należy, iż nie istnieje w Wielkiej Brytanii jednolity, pojmowany na modłę polską, brytyjski kodeks karny. Przepisy penalizujące czyny zabronione rozsiane są bowiem po rozmaitych ustawach karnych, zaś część przestępstw w dalszym ciągu pozostaje w obrębie prawa zwyczajowego, zwanego również prawem stanowionym przez sędziów (*judge-made law*).

Grupa najpoważniejszych czynów zabronionych, m.in. morderstwo (*murder*), usiłowanie morderstwa (*attempt to murder*), zabójstwo (*manslaughter*),

⁴ C. Michalczuk, *Postępowanie karne w Wielkiej Brytanii*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 2, s. 93.

⁵ Ibidem.

klasyfikowana jest w brytyjskim prawie karnym jako najpoważniejsze przestępstwa (tzw. *indictable offences*), które należą do właściwości rzeczowej sądów koronnych – brytyjskich sądów wyższego szczebla. Najsurowszą karą, jaką mogą wymierzać sądy w Wielkiej Brytanii, jest kara dożywotniego pozbawienia wolności⁶. Wskazać należy, iż orzeczenie tejże kary jest obligatoryjne w przypadku popełnienia przez sprawcę przestępstwa morderstwa⁷.

2.2. Przestępstwo morderstwa

W systemie prawa brytyjskiego rozróżnia się zarówno przestępstwo morderstwa (*murder*), jak i przestępstwo zabójstwa (*manslaughter*). Oba te pojęcia system prawa karnego w Wielkiej Brytanii określa jednolitym mianem *homicide*, tzn. pozbawienie człowieka życia. Do zakresu znaczeniowego pojęcia *homicide* prawo anglosaskie włącza również takie przestępstwa, jak m.in. zabójstwo noworodka (*infanticide*) czy spowodowanie wypadku komunikacyjnego ze skutkiem śmiertelnym, będąc pod wpływem alkoholu lub środka odurzającego, oraz spowodowanie wypadku komunikacyjnego ze skutkiem śmiertelnym (*causing death by careless driving while under influence of drink or drugs and causing death by dangerous driving*)⁸.

Ustawodawca brytyjski nie zdefiniował pojęcia przestępstwa morderstwa. Zadanie to pozostawiono prawu zwyczajowemu oraz orzecznictwu sądów angielskich, które w większości adaptują na język współczesny definicję sędziego *Chief Justice Coke'a* z XVII w.⁹: „Przestępstwo morderstwa jest popełnione, gdy osoba o zdrowym umyśle i odpowiednim wieku bezprawnie zabije inną osobę, pozostającą pod opieką Królowej, z zamiarem bezprawnego pozbawienia jej życia lub spowodowania poważnych obrażeń cielesnych” (*The crime of murder is committed where a person of sound mind and discretion unlawfully kills any reasonable creature in being, and under Queen's Peace, with intent unlawfully to kill or cause grievous bodily harm*)¹⁰.

Przytoczona wyżej przedmiotowa definicja składa się z poszczególnych znamion czynu zabronionego, z których część wymaga szerszego wyjaśnienia.

Wyrażenie „osoba o zdrowym umyśle i odpowiednim wieku” oznacza człowieka, który może ponosić odpowiedzialność karną, czyli jest osobą poczytalną oraz osiągnął wiek odpowiedzialności karnej (*the age of criminal responsibility*), który w Wielkiej Brytanii dla przedmiotowego przestępstwa wynosi 10 lat. Przestępstwo morderstwa jest więc przestępstwem ogólnosprawczym¹¹.

⁶ A. Ashworth, *Principles of Criminal Law*, Oxford University Press 2003, s. 268.

⁷ C. Michalczyk, *Struktura sądownictwa karnego w Wielkiej Brytanii*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 7–8, s. 183.

⁸ J. English, R. Card, *Police Law*, Oxford University Press 2005, s. 773.

⁹ M. Jefferson, *Criminal Law*, Pearson Education Limited 2003, s. 40.

¹⁰ J. English, R. Card, op. cit., s. 773.

¹¹ Ibidem, s. 774.

Znamię „bezprawnie” w definicji sędziego Coke’a wskazuje, iż w pewnych sytuacjach życie ludzkie może być odebrane zgodnie z prawem. Do takich okoliczności brytyjska praktyka orzecznicza zalicza obecnie, m.in.:

- zapobieżenie popełnieniu przestępstwa lub uniemożliwienia aresztowania (*prevention of crime or effecting arrest*);
- działania w obronie koniecznej swojej osoby lub osoby trzeciej, a także w obronie własności (*self-defence and defence of another or of property*);
- nieszczęśliwy wypadek (*misadventure*)¹².

Spowodowanie śmierci człowieka podczas zapobiegania popełnieniu przez niego przestępstwa lub uniemożliwienia przez niego aresztowania korzysta z kontratypu obrony koniecznej unormowanego w ust. 3 pkt 1 ustawy *Criminal Law Act 1967*¹³, gdy siła użyta do osiągnięcia celu jest usprawiedliwiona przez tenże właśnie cel. Dlatego też funkcjonariusz Policji, który przypadkowo spowoduje śmierć aresztowanej przez niego osoby, w przypadkach wyżej wskazanych nie będzie winny popełnienia przestępstwa morderstwa ani nawet przestępstwa zabójstwa, przy założeniu, że siła przez niego użyta będzie uznana za rozsądną w danej sytuacji¹⁴.

Za nieszczęśliwy wypadek prawo zwyczajowe uznaje sytuację, gdy śmierć człowieka nie jest spowodowana jakimkolwiek przestępstwem. Jako przykład brytyjska praktyka orzecznicza podaje śmierć pacjenta jako wynik poprawnie przeprowadzonej operacji przez uprawnionego lekarza¹⁵.

Przez słowo „zabija” prawo brytyjskie rozumie pewną formę działania, która jest rzeczywistą przyczyną śmierci człowieka (*some form of action is required which proves to be a substantial cause of death*). W tym kontekście „rzeczywista przyczyna” oznacza przyczynienie się sprawcy „w stopniu większym niż minimalny”. Jednakże podobnie jak w polskim prawie karnym możliwe jest również popełnienie przestępstwa morderstwa poprzez zaniechanie¹⁶.

Znamię czynu zabronionego pozostawiania pod „opieką Królowej” dla potrzeb przestępstwa morderstwa dotyczy wszystkich ludzi, nie tylko obywateli Wielkiej Brytanii. Jedynymi osobami, które są wyłączone spod „opieki Królowej”, są obywatele państwa, z którym Wielka Brytania pozostaje w stanie wojny oraz którzy zginęli w wyniku działań wojennych pomiędzy Wielką Brytanią a tymże państwem¹⁷.

Przestępstwo morderstwa może być popełnione jedynie umyślnie. Znamionami strony podmiotowej są: zamiar bezprawnego pozbawienia życia

¹² Ibidem.

¹³ Zob. [online] <www.swarb.co.uk/acts/1967/Criminal_Law.Act.shtml>, dostęp: 15 stycznia 2007.

¹⁴ J. English, R. Card, op. cit., s. 773.

¹⁵ M. Jefferson, op. cit., s. 42.

¹⁶ J. English, R. Card, op. cit., s. 774.

¹⁷ M. Jefferson, op. cit., s. 41.

człowieka oraz zamiar bezprawnego spowodowania u człowieka poważnych obrażeń cielesnych.

Zamiar zabicia człowieka lub zamiar spowodowania u niego poważnych cielesnych obrażeń jest nieodłącznym elementem przestępstwa morderstwa, należącym do sfery psychiki sprawcy, oraz jednym z kryteriów uznania zachowania sprawcy za przestępstwo morderstwa. Zamiar ten określany jest przez orzecznictwo sądów brytyjskich oraz doktrynę jako *malice aforethought*, tłumaczony przez A. Marka jako „zły zamiar uprzedni”¹⁸. Wydaje się, że jest on odpowiednikiem zamiaru bezpośredniego w systemie polskiego prawa karnego. Z uwagi na rozbieżności w rozumieniu pojęcia „zły zamiar uprzedni” przez doktrynę polską należy uściślić jego znaczenie.

Dosłowne pojmowanie angielskiego terminu *malice* jako złego zamiaru i odnoszenie go wyłącznie do przestępstwa morderstwa może być mylące. J. English i R. Card wskazują, iż słowo *malice* oraz pochodzące od niego słowo *malicious* (złośliwy, podstępny, nikczemny) nie dotyczą w żaden sposób popełnienia samego czynu zabronionego ani motywacji sprawcy. Sposób popełnienia zabójstwa nie musi bowiem powodować jego określenia w odczuciu społecznym jako złośliwego, podstępnego czy okrutnego. Jako przykład wymienieni autorzy podają sytuację, w której sprawca, kierując się współczuciem wobec cierpiącej osoby bliskiej w ostatnim stadium śmiertelnej choroby, zabija ją, podając zwiększoną dawkę leku usmierzającego ból¹⁹. W tejże sytuacji również mamy do czynienia ze złym zamiarem uprzednim.

Podobnie angielskie słowo *aforethought*, tłumaczone przez A. Marka jako „uprzedni”, sugeruje, iż zabójstwo musi zostać popełnione z premedytacją, czyli z tzw. zamiarem przemyślanym (*dolus praemeditatus*), co również nie stanowi prawnego wymogu zaklasyfikowania danego czynu zabronionego jako przestępstwa morderstwa²⁰.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt polskiego prawa karnego, uprawniony wydaje się być wniosek, iż przestępstwo zabójstwa stypizowane w art. 148 § 1 polskiego kodeksu karnego popełnione w zamiarze bezpośrednim (*dolus directus*) odpowiada przestępstwu morderstwa w ujęciu brytyjskiego prawa karnego. W pozostałym zakresie należy zgodzić się zarówno z L. Gardockim²¹, jak i K. Daszkiewicz²², iż nazwa „morderstwo” jest również uzasadniona w odniesieniu do typów kwalifikowanych przestępstwa zabójstwa, nie zaś – jak uważa A. Marek²³ – wyłącznie do kwalifikacji zabójstwa ze względu na działanie ze szczególnym okrucieństwem lub z motywacji zasługującej na szczególne potępienie.

¹⁸ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2005, s. 425.

¹⁹ J. English, R. Card, op. cit., s. 776.

²⁰ Ibidem.

²¹ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2004, s. 217.

²² K. Daszkiewicz, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, Warszawa 2000, s. 19.

2.3. Przestępstwo zabójstwa

Terminem „zabójstwo” (*manslaughter*) w brytyjskim prawie karnym obejmuje się czyny zabronione, których nie można z powodów niżej wymienionych zakwalifikować jako przestępstwo morderstwa, lecz jako bezprawne pozbawienie człowieka życia (*homicide*). Przestępstwo zabójstwa nie różni się od przestępstwa morderstwa stroną przedmiotową, jedyne odmienności występują z uwagi na stronę podmiotową tego przestępstwa.

W brytyjskim prawie karnym, odmiennie niż w polskim prawie karnym, uprawniony jest podział przestępstwa zabójstwa na umyślne i nieumyślne (*voluntary manslaughter* oraz *involuntary manslaughter*) z uwagi na istnienie odrębnego przestępstwa morderstwa, które może być popełnione jedynie umyślnie, tzn. w zamiarze bezprawnego zabicia człowieka lub w zamiarze spowodowania u niego poważnych cielesnych obrażeń²⁴.

2.3.1. Umyślne zabójstwo

Umyślne zabójstwo (*voluntary manslaughter*) wyczerpuje znamiona przestępstwa morderstwa łącznie z wymogiem wystąpienia u sprawcy złego zamiaru uprzedniego (*malice aforethought*). Jednakże obecność pewnych szczególnych okoliczności wpływających na psychikę sprawcy powoduje zmniejszenie jego winy i zakwalifikowanie czynu zabronionego jako przestępstwa zabójstwa. Zalicza się do nich obecnie prowokację (*provocation*), okoliczności zmniejszające odpowiedzialność (*diminished responsibility*) oraz pakt samobójczy (*suicide pact*)²⁵. Trzy powyższe okoliczności zmniejszające winę są obecnie unormowane w brytyjskiej ustawie *Homicide Act 1957*²⁶ z 1957 r. Jeżeli w toku postępowania sądowego w procesie karnym udowodnione zostanie wystąpienie chociażby jednej z nich, sprawca odpowiadał będzie za przestępstwo zabójstwa, nie zaś za przestępstwo morderstwa.

Prowokacja – odpowiednik afektu w polskim prawie karnym – jest okolicznością umniejszającą winę sprawcy jedynie przy ewentualnej kwalifikacji popełnionego przez niego czynu jako przestępstwa morderstwa. Jej wystąpienie powoduje przyjęcie kwalifikacji czynu jako przestępstwa zabójstwa. Nie możliwe jest jednakże przyjęcie prowokacji jako okoliczności zmniejszającej winę przy usiłowaniu morderstwa. W tej sytuacji sprawca odpowiada karnie jak za usiłowanie morderstwa, nie zaś za usiłowanie zabójstwa²⁷.

Zgodnie z ust. 3 ustawy *Homicide Act 1957* prowokacja może nastąpić w wyniku zachowania drugiej osoby, wypowiedzianych słów oraz kombinacji

²³ A. Marek, op. cit., s. 427.

²⁴ J. English, R. Card, op. cit, s. 776.

²⁵ M. Jefferson, op. cit., s. 539.

²⁶ Zob. [online] <www.swarb.co.uk/acts/1957HomicideAct.shtml>, dostęp: 10 października 2007.

²⁷ A. Ashworth, op. cit., s. 269.

zachowania i słów tejże osoby. Przy określaniu, czy dane zachowanie nastąpiło w wyniku prowokacji, nie jest jednakże wymagane, aby sprawca zabił człowieka, który dopuścił się przedmiotowego prowokującego zachowania.

Przy ocenie, czy zachowanie sprawcy można określić jako działanie w wyniku prowokacji, brytyjskie prawo zwyczajowe stosuje dwa testy. Pierwszy dotyczy kwestii, czy domniemane zachowanie sprawcy w wyniku prowokacji w rzeczywistości spowodowane było nagłą i tymczasową (*sudden and temporary*) utratą samokontroli, w wyniku czego zabił on swą ofiarę. Określenie „nagła i tymczasowa utrata samokontroli” wskazuje na wyłączenie możliwości popełnienia czynu z premedytacją. Ponadto z uwagi na fakt, iż utrata samokontroli nie musi wystąpić natychmiastowo, możliwe jest zastosowanie tejże konstrukcji prawnej do sytuacji, w których do stanu utraty kontroli u sprawcy przestępstwa zabójstwa dochodzi w dłuższym okresie. Jest to szczególnie charakterystyczne w przypadku przestępstw znęcania się, gdy ofiara w akcie desperacji zabija swego oprawcę²⁸. Drugi test dotyczy samej potencjalnej możliwości utraty kontroli przez sprawcę nad swym postępowaniem. Sprowadza się to do odpowiedzi na dwa zasadnicze pytania: czy konkretna sytuacja mogła spowodować u rozsądnej osoby o normalnej konstrukcji psychicznej i o podobnym do sprawcy wieku i płci wyłączenie panowania nad własnym zachowaniem oraz czy w ocenie społecznej przedmiotowa prowokacja może zasługiwać na pewne zrozumienie z punktu widzenia zasad moralnych²⁹.

Odnosnie do okoliczności zmniejszających odpowiedzialność sprawcy przywołać należy ust. 2 ustawy *Homicide Act 1957*, który stanowi, że w przypadku anormalności umysłu (*abnormality of mind*) sprawca przestępstwa morderstwa odpowiadać będzie za popełnienie przestępstwa zabójstwa. Warunkiem koniecznym jest, aby przedmiotowa anormalność umysłu znacząco osłabiła procesy myślowe sprawcy, a przez to wpływała na odpowiedzialność za popełnione przez niego czyny. Może ona wynikać z określonych przyczyn: niedorozwoju psychicznego, chorób psychicznych oraz chorób i urazów innego rodzaju³⁰.

Choroby psychiczne mogą przybierać formę psychoz organicznych, które cechują się uchwytymi zmianami organicznymi w centralnym układzie nerwowym, powodującymi upośledzenie funkcji myślowych, często prowadzące do całkowitego otępienia. Dezintegracji ulega tu więc funkcja intelektualna osobowości (np. psychozy wieku starczego, psychozy spowodowane kiłą lub chronicznym alkoholizmem). Mogą jednak występować także w postaci neuroz funkcjonalnych (czynnościowych), nie związanych z uchwytymi zmiana-

²⁸ Ibidem, s. 269–280.

²⁹ Ibidem.

³⁰ A. Ashworth, op. cit., s. 282–290.

mi organicznymi, przy których nie zawsze dochodzi do upośledzenia sfery intelektualnej, występują natomiast zaburzenia sfery emocjonalno-wolicyjnej (np. schizofrenia, paranoja)³¹.

Niedorozwój może być również wynikiem mechanicznych urazów, w wyniku których doszło do zaniku określonych funkcji mózgu, a więc ma charakter defektu nabytego, a nie wrodzonego, jak w przypadku oligofrenii³². Innym zakłóceniem czynności psychicznych są zaburzenia, u podstaw których nie leżą defekty wrodzone ani procesy chorobowe, lecz które są wynikiem z reguły krótkich i przemijających reakcji organizmu na określone bodźce zewnętrzne lub wewnętrzne (np. zatrucie alkoholem, lekami, truciznami, menstruacja, ciąża, poród, pokwitanie i przekwitanie, hipnoza itp.)³³.

Prawo karne brytyjskie nie zalicza do okoliczności zmniejszających odpowiedzialność sprawcy jego zachowania spowodowanego nienawiścią lub zazdrością w stosunku do drugiego człowieka. Sprawca odpowiada wtedy zawsze za przestępstwo morderstwa³⁴.

Ust. 4 ustawy *Homicide Act 1957* określa również, nieznaną w polskim prawie karnym, konstrukcję paktu samobójczego (*suicide pact*), która zmniejsza odpowiedzialność karną za popełniony czyn, tj. sprawca odpowiada za przestępstwo zabójstwa, nie zaś morderstwa. Pakt samobójczy normuje sytuację, w której dwie lub więcej osób zawiera porozumienie mające na celu spowodowanie własnej śmierci. Warunkiem koniecznym jest motywacja sprawcy – zabija on człowieka, aby samemu utracić życie z rąk drugiej osoby³⁵.

2.3.2. Nieumyślne zabójstwo

Nieumyślne zabójstwo (*involuntary manslaughter*) w brytyjskim prawie karnym obejmuje sytuacje, w których sprawca bezprawnie zabił człowieka, tzn. wypełnił swym zachowaniem znamiona przestępstwa morderstwa, jednakże nie jest winny popełnienia przestępstwa morderstwa z uwagi na brak złego zamiaru uprzedniego (*malice aforethought*), tj. zamiaru bezprawnego pozbawienia życia lub zamiaru spowodowania u człowieka poważnych obrażeń cielesnych. Sprawca działał bowiem w niższym stopniu winy (*acted with some lesser degree of mens rea*).

Brytyjskie prawo karne rozróżnia trzy podstawowe rodzaje nieumyślnego zabójstwa:

1) zabójstwo w wyniku poważnego niedbalstwa (*killing by gross negligence*);

³¹ M. Filar, [w:] O. Górniok (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2006.

³² Ibidem.

³³ Ibidem.

³⁴ J. English, R. Card, op. cit., s. 778.

³⁵ M. Jefferson, op. cit., s. 554.

2) zabójstwo w wyniku nierozwagi (lekkomyślności) w stosunku do śmierci lub poważnych obrażeń cielesnych (*killing with recklessness as to death or serious bodily harm*);

3) zabójstwo w wyniku bezprawnego i niebezpiecznego czynu (*killing by an unlawful and dangerous act*).

Zabójstwo w wyniku poważnego niedbalstwa może zostać popełnione tak przez działanie, jak i zaniechanie. W tym wypadku z punktu widzenia odpowiedzialności karnej sprawcy obojętne jest, czy zachowanie sprawcy wyczerpywało znamiona innego przestępstwa, jeśli skutek śmiertelny by nie zaistniał³⁶.

Zabójstwo w wyniku poważnego niedbalstwa konstytuuje przesłanki, które muszą zostać spełnione, by zastosowanie przedmiotowej kwalifikacji było uprawnione:

a) istnienie prawnego obowiązku ciążącego na sprawcy, zarówno przy popełnianiu przestępstwa poprzez działanie, jak i zaniechanie (*the existence of duty*),

b) rażące naruszenie przedmiotowego obowiązku (*a gross breach of duty*),

c) zaistnienie skutku w postaci śmierci człowieka (*the breach must cause death*).

Zabójstwo w wyniku nierozwagi (lekkomyślności) w stosunku do śmierci lub poważnych obrażeń może zostać przez sprawcę popełnione, gdy przewiduje on ryzyko wystąpienia skutku będącego wynikiem jego zachowania i który mimo wszystko podejmuje to ryzyko³⁷.

Zabójstwo w wyniku bezprawnego i niebezpiecznego czynu w brytyjskim prawie karnym często określa się jako „konstruktywne zabójstwo” (*constructive manslaughter*).

Muszą zostać spełnione łącznie trzy przesłanki:

1) sprawca popełnił czyn zabroniony inny niż pozbawienie człowieka życia (*homicide*), który można zakwalifikować jako konkretne przestępstwo;

2) czyn zabroniony był przyczyną śmierci człowieka;

3) czyn zabroniony był niebezpieczny, tzn. rozsądny człowiek uznałby bez wątpienia dany czyn zabroniony za niebezpieczny³⁸.

Summary

Offence of murder is one of those groups of offences which was commented and described in detail both by Polish legal doctrine and judge law. In

³⁶ A. Ashworth, op. cit., s. 297–299.

³⁷ J. English, R. Card, op. cit., s. 780.

³⁸ A. Ashworth, op. cit., s. 293–297.

this article the author focused on characterisation of specific features of criminal offences of murder and its dissimilarities in British criminal law. The British legal system distinguishes offence of murder and manslaughter which are covered in this article. The system of criminal law describes both these terms as homicide.